

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมสมัย Application of Buddhist Principles to Life in Contemporary Society

พระครูสิริพุทธิศาสตร์ (ขนต์โสภณ)

Phrakru Siriputtisat (khantisobhano)

วัดสุคนธาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Sukontharam Temple, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

E-mail: nopparak2517@gmail.com

บทคัดย่อ

คำสอนในพระพุทธศาสนา สอนให้คนเรารู้จักความจริงของธรรมชาติและชีวิตให้รู้จักตนเอง พิจารณาแก้ไขปัญหาของตนด้วยหลักเหตุผล หลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่เรียกว่า พุทธธรรม “พุทธธรรมเป็นการแนะแนวต้นแบบ ส่งเสริมให้บุคคลรู้จักช่วยตนเองยอมรับศักยภาพของมนุษย์ในการ แก้ไขปัญหา ตลอดจนให้รู้จักในเงื่อนไข เหตุปัจจัยและวิธีการแก้ไข ผู้ที่ปฏิบัติชอบตามแนวทางพุทธธรรม จะเกิดภาวะความประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่เรียกว่า มีศีล ประกอบแต่กุศลกรรม คือ ไม่มีความโลภ โกรธ หลง ปราศจากอวิชชา ตัณหา และอุปาทานมาครอบงำ และเป็นการกระทำด้วยใจที่เป็นอิสระผลที่ ตามมา คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพกายและจิตดี เป็นภาวะที่สมบูรณ์ในตัวเอง จึงกล่าวได้ว่าปัญหาชีวิตที่ เกิดขึ้นทั้งทางปัจจัยภายนอก เช่น เมื่อเศรษฐกิจทรุดตัวหรือซบเซา ทำให้รายได้ของเราลดน้อยลงและ ปัญหาชีวิตเกิดจากปัจจัยภายใน คือ ตัวเราเอง สิ่งที่ทำให้ตัวเราเองเกิดปัญหา คือ กิเลส ซึ่งมีกิเลสตัวใหญ่ หรือตัวสำคัญ สามารถแก้ไขได้ไม่ว่าจะอยู่ในยุคสังคมร่วมสมัย หรือสังคมอื่นใด ด้วยหลักพุทธธรรม ของ พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ว่า การแก้ปัญหาชีวิต ต้องแก้ความโลภด้วยการให้บริจาค แบ่งปันสิ่งของให้แก่บุคคลอื่น แก้ความโกรธด้วยการเจริญเมตตา คิดช่วยให้คนอื่นมีความสุข แก้โมหะ ความเขลาความไม่ฉลาดด้วยการเจริญจิตภาวนาและที่สำคัญ คือ การแก้ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรมง่ายๆ คือ การรักษาศีล สมาธิและปัญญา เอาศีล 5 มาช่วยตัดสินปัญหา ไม่ใช่เอาความรุนแรงตัดสินปัญหา พยายามแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี จะทำการดำเนินชีวิตของทุกท่านมีความสุขในสังคมร่วมสมัยอย่างแน่นอน

คำสำคัญ: พุทธธรรม, แก้ไข, ปัญหาชีวิต, สังคมร่วมสมัย

Abstract

Teachings in Buddhism Teach people to know the truth of nature and life, to know themselves and consider solving their problems with reason. The teachings of the Lord Buddha are called Buddhadhamma. Buddhadhamma is the model guidance. Encourage people to help themselves and accept human potential in solving problems. As well as being familiar with the conditions Causes and solutions those who follow the principles of Buddhism will develop a state of behavior or lifestyle called morality, consisting only of good deeds, that is, without greed, anger, delusion, and ignorance. Lust and attachment take over. And it is done with a free mind.

The result is that the practitioner will have good physical and mental health. It is a state of perfection in itself. Therefore, it can be said that life problems arise from both external factors, such as when the economy is stable or stagnant. Causing our income to decrease and life problems are caused by internal factors, namely ourselves. The thing that causes problems for ourselves is defilements, which are large or important. Can be fixed regardless of whether we are in contemporary society. Or any other society With Buddhist principles of Buddhism as the Buddha taught: Solving life problems Greed must be solved by giving donations. Share things with other people Relieve anger by cultivating kindness think about helping others be happy. Solve delusion, ignorance, and lack of intelligence by practicing mental meditation. The important thing solving life problems with simple Dhamma principles is to keep the precepts Concentration and wisdom: Use the 5 precepts to help decide problems. Do not use violence to decide problems. Try to solve problems through peaceful means. Will carry on with everyone's lives. There is certainly happiness in contemporary society.

Keywords: Buddhism, solutions, life problems, contemporary society.

ความนำ

ประเทศไทยเรามีปัญหาสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายอยู่ตลอดเวลา ทุกวันนี้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประสบกับปัญหากับชีวิตหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่อง เศรษฐกิจ อยู่ในภาวะที่ขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและการมีหนี้สิน ซึ่งสาเหตุของความยากจนก็เกิดขึ้นจากการไม่มีงานทำของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการเติบโตของจำนวนประชากร ความเกียจคร้านและเฉื่อยชา ลักษณะของอุตสาหกรรมปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคมไทย ตลอดจนขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสมในสังคม

เหตุผลเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่า เพราะถ้าหากประชากรมีการว่างงาน ก็จะไม่มียาได้ เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมไม่เท่าเทียมกับคนอื่นๆ และความยากจนยังเป็นที่มาของการก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ และเป็นทั้งปัญหาสังคมสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น อาชญากรรม ขาดโอกาสทางการศึกษา การรักษาพยาบาล การไร้ซึ่งอำนาจ และส่งผลต่อทางด้านสุขภาพจิตของบุคคลทำให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังในด้านต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย (วชิรวัชร งามละม่อม, 2558)

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศานามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา แต่เมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายๆ ด้าน เช่น วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคม วิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนา จึงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่จะสามารถนำหลักการสำคัญที่มีอยู่ในพระไตรปิฎกมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในแบบองค์รวม เพื่อจะทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจร อันจะส่งผลดีกับการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ของสังคมไทยต่อไป

วิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายความว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบใน สังคมนั้นด้วย เช่น บ้านเมืองปัจจุบันเกิดภาวะวิกฤติ เพราะเป็นผลกระทบจากภาวะทางเศรษฐกิจทรุดตัว นักการเมืองบุคคลในสังคมหวังที่จะกอบโกยผลประโยชน์เป็นส่วนตัวมากขึ้น ประชาชนอดอยากมากขึ้น จึงเป็นภาวะวิกฤติทางสังคม เมื่อบุคคลในสังคมมีมากขึ้นความเห็นแก่ตัวมากขึ้น สภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวจึงไม่มีคนเอาใจใส่ดูแลจนเกิดเป็นภาวะวิกฤติทางสิ่งแวดล้อม ถึงเวลาแล้วที่ สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการทศน์ทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ ปรับให้เข้ากับยุคสมัยที่เรียกว่า สังคมร่วมสมัย มีทั้งสมัยดั้งเดิมและสมัยใหม่ผสมกัน ในขณะนี้

ความหมายของหลักพุทธธรรม

ความหมายของคำว่า พุทธธรรม คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้านั้น มีมากมายถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มีทั้งความทุกข์ และ วิธีการดับทุกข์ (สุภาภรณ์ อินทองคง, 2550: 2)

พุทธธรรม คือ ธรรมของพระพุทธเจ้า, พระคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2558: 270) คำว่า “หลักพุทธธรรม” ในที่นี้หมายถึงหลักธรรมคำสอนที่เชื่อกันว่าเป็นผลแห่งการค้นคว้า เป็นภูมิรู้ ภูมิปัญญาของพระพุทธองค์ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2550 ปี แล้ว และได้ชื่อว่า เป็นภูมิปัญญาโลก เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติ เป็นมรดกโลก ที่หาค่ามิได้ (สุภาภรณ์ อินทองคง, 2550: 3) พุทธธรรม หมายถึง ธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำออกเผยแผ่หรือคำสอนของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์และวิธีการดับทุกข์ พุทธธรรมของพระพุทธเจ้านั้นแต่เริ่มสืบทอดกันด้วยวิธีท่องจำแบบปากต่อปาก สมัยต่อมาจึงได้มีการบันทึกไว้เป็นตัวอักษร คัมภีร์ที่บันทึกพุทธธรรมนั้น เรียกว่า พระไตรปิฎก และมีคำอธิบายจัดไว้เป็นหมวด คัมภีร์ เรียกชื่อต่างๆ อาทิ อรรถกถา, ฎีกา, อนุฎีกา เป็นต้น (พุทธธรรม, [ออนไลน์], 16 สิงหาคม 2566) ผู้ใส่ใจในธรรมเท่านั้นถึงจะรู้ถ่องแท้ทางผู้เขียนก็ขอยกความหมายของพุทธธรรมในแง่ความคิดของนักปราชญ์ทาง พระพุทธศาสนาจากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน จากหัวข้อพุทธธรรม: คู่มือมนุษย์ศตวรรษที่ 21 (ธณณ สมหวัง, 2543) ดังนี้

พุทธธรรม เป็นคำอธิบายคำสอนของพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ที่สุดในโลก และเป็นวิชาการที่สูงสุดในบรรดางานเขียนทางพระพุทธศาสนาในเมืองไทยในปัจจุบันนี้ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2535)

พุทธธรรมนั้น เป็นการรวบรวมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบอย่างทีคนในปัจจุบันเข้าใจได้ง่ายเป็นหนังสือที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยทีเดียว ใน พระพุทธศาสนาด้วยทั้งหมด และทั้งโลกด้วยหนังสือพุทธธรรมควรจะได้ Nobel Prize...(นายแพทย์ประเวศ วะสี, 2538)

หลักการของพุทธธรรม

พุทธธรรมมีหลักการว่า ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ความจริงก็ดำรงอยู่ตามธรรมดาของมันเป็นกลางๆ พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ คือ ค้นพบความจริงนั้นแล้วนำมา เผยแผ่ไว้สาระของความจริงนี้ก็คือ (ความเป็นไปตาม) ธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย หรือกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย ผู้ที่มองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น ไม่ไข่มองตามที่ตนอยากหรือไม่อยากให้เป็น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2553: 923) จึงจะเข้าใจความจริงที่เป็นกลางนี้ได้ เมื่อเข้าใจธรรมที่เป็นกลางนี้แล้วก็ย่อมมองเห็นความจริงอย่างกว้างๆ ครอบคลุมทั่วไปทั้งหมด มีทัศนะเปิดกว้าง หลุดพ้นเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยหลุดพ้นทั้งทางจิต คือ จิตหลุดพ้นจากสิ่งบีบคั้นครอบงำที่เรียกว่า กิเลสและความทุกข์กลายเป็นจิตที่ปลอดโปร่ง เบิกบาน เป็นสุข และด้านปัญญา คือ หลุดพ้นด้วยรู้เท่าทันธรรมดาแล้ว

มองเห็นตัวความจริงที่ล้วนๆ บริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสเคลือบแคลงหรือทำให้เอนเอียงและรู้ชัดแจ้งที่ความจริงโดยตรงไม่ต้องรู้ผ่านใครๆ หรือรู้ตามที่ใครบอกอีกต่อไป

ลักษณะสำคัญของหลักพุทธธรรม

ลักษณะสำคัญของหลักพุทธธรรม มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยท่านหนึ่งได้กล่าวถึงลักษณะของพุทธธรรม สรุปได้ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) 2547: 7-67) ดังนี้

เป็นคำสอนเป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่งในทางความคิด หรือสุดโต่งในทางปฏิบัติ เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจ และทางด้านร่างกายซึ่งสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ จึงวางข้อปฏิบัติที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลางหรือ ข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลาง (มรรคมองค์ 8) คือ ความพอดีและทักษะเกี่ยวกับ สัจธรรม ก็เป็นกลาง ความจริงที่เป็นกลางตามเหตุปัจจัย ไม่ขึ้นกับใคร (เรียกว่าปฏิจักษุมุขบาท)

เป็นคำสอนที่มุ่งอิสรภาพ ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า “มหาสมุทรแม้จะกว้างใหญ่เพียงใดก็ตาม แต่น้ำในมหาสมุทรที่มากมายนั้นมีรสเดียว คือ รสเค็มฉ่ำใด ธรรมวินัยของพระองค์ที่สอนไว้มากมาย ทั้งหมดก็มีรสเดียว คือ วิมุติรส ได้แก่ ความหลุดพ้นจากทุกข์และปวงกิเลส ฉะนั้น” เป็นศาสนาแห่งปัญญา ดังพุทธพจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายทั้งปวงมีปัญญาเป็นยอดเยี่ยม” หลักปัญญาสำคัญเพราะปัญญาเป็นตัวตัดสินในการเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญแก่ศรัทธา ศีล สมาธิ ว่าเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้เพื่อเข้าถึงจุดหมาย โดยมีปัญญาเป็นตัวตัดสินสูงส่งนั่นคือศรัทธาก็ขาดปัญญาไม่ได้ ศีลก็เพื่อประดับประดาจนเกิดปัญญา สมาธิก็ต้องนำไปสู่ปัญญา มิฉะนั้นจะหลงผิด หลงทาง ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมสำคัญเป็นเอก ปัญญาในขั้นสูงสุด คือ ปัญญาในขั้นที่รู้เท่าทันสัจธรรม เรียกว่า วิปัสสนาปัญญา สอนหลักอนัตตา พระพุทธศาสนาประกาศหลักสำคัญเกี่ยวกับความจริงของสิ่งทั้งหลาย หรือของสภาวะธรรมต่างๆ คือ หลักอนัตตา เป็นหลักใหม่ที่โลกไม่เคยค้นพบมาก่อน ความยึดติดใน อัตตาหรือตัวตนเป็นสิ่งฝังลึกแนบแน่นในจิตใจมนุษย์ แต่แท้จริงผู้มีปัญญาเห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่ เป็นไปตามธรรมดาของมันไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย

สอนหลักอนัตตา พระพุทธศาสนาประกาศหลักสำคัญเกี่ยวกับความจริงของสิ่งทั้งหลายหรือของสภาวะธรรมต่างๆ คือ หลักอนัตตา เป็นหลักใหม่ที่โลกไม่เคยค้นพบมาก่อน ความยึดติดในอัตตาหรือตัวตนเป็นสิ่งฝังลึกแนบแน่นในจิตใจมนุษย์ แต่แท้จริงผู้มีปัญญาเห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่ดำรงอยู่เป็นไปตามธรรมดาของมันไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามใจปรารถนาได้เลย

การมีทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์แห่งเหตุและปัจจัย เชื่อมโยงกัน อิงอาศัยกัน เป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยนั่นเอง

ยืนยันในศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์ประเสริฐด้วยการฝึกฝนพัฒนา เมื่อพัฒนาแล้วก็เป็นผู้ประเสริฐสุด ดังพุทธพจน์ว่า ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ (ทณฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ) และเมื่อฝึกดีแล้วมนุษย์ก็จะประเสริฐกว่าเทพทั้งหลาย พระพุทธองค์ฝึกพระองค์ดีแล้ว แม้เทพทั้งหลายก็น้อมนมัสการ

เป็นศาสนาแห่งการศึกษา นำเอาการศึกษาเข้ามาเป็นสาระสำคัญ เป็นเนื้อแท้ของการดำเนินชีวิต หลักปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า มรรค หมายถึง ทางดำเนินชีวิต ดังนั้นวิถีชีวิตของชาวพุทธ คือ การดำเนินชีวิตตามมรรคมองค์ 8 เรียกย่อว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือไตรสิกขา ในที่สุดจะบรรลุจุดหมายแห่งชีวิตที่งดงาม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดใคร่ครวญในธรรมโดยแยบคาย ลึกซึ้ง อย่างผู้มีปัญญา คือ รู้จักคิด คิดเป็น ปัจจัยภายนอก ได้แก่

กัลยาณมิตรที่ดี มีครูอาจารย์ที่ดี มีพ่อแม่ที่ดี ให้ความรู้ที่ถูกต้อง เป็นตัวอย่างที่ดี มีแหล่งความรู้ มีสื่อมวลชนที่ให้อภัยปัญหา

สอนให้ตื่นตัวด้วยความไม่ประมาท พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำอุปมาธรรม หรือความไม่ประมาท ถึงกับตรัสเป็นปัจฉิมวาจา คือ พระดำรัสสุดท้ายก่อนจะปรินิพพานว่า “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

สอนให้เห็นทุกข์ แต่เป็นสุข นั่นคือพระพุทธศาสนาสอนให้มองเห็นความทุกข์ แต่ให้ปฏิบัติด้วยความสุข (ทุกข์ สอนไว้ในหลักไตรสิกขา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และทุกข์ ในหลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) เมื่อความทุกข์มีอยู่จริง พระพุทธศาสนาสอนให้เผชิญหน้าความทุกข์นั้นไม่เลียงหนี แต่ให้มองดูทุกข์นั้นด้วยความรู้เท่าทัน จึงทำให้มีจิตใจปลอดโปร่ง เป็นอิสระ มีปัญญา ไม่ถูกทุกข์บีบคั้น

มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักนี้เสมอ เมื่อเริ่มประกาศพระศาสนาทรงตรัสแก่ภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนทั้งหลาย เพื่อความสุขแก่ชนทั้งหลายเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” ดังนั้น การดำเนินชีวิตของชาวพุทธทั้งหลายจึงควรดำเนินตามพระดำรัสนี้คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคม เมื่อทำความเข้าใจหลักพุทธธรรมที่สำคัญดังกล่าวแล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีพุทธได้กระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ลักษณะสำคัญอีกประการ คือ ในพระพุทธศาสนามีสิ่งสำคัญ คือ “ข้อปฏิบัติ” อันเป็นทางสายกลาง หรืออริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งผู้ใดได้ปฏิบัติตามแล้วก็สามารถบรรลุเป็นพระอริยบุคคลตั้งแต่เป็นพระโสดาบัน จนถึงเป็นพระอรหันต์หมดกิเลสเข้านิพพานได้ บุคคล 4 คู่ 8 จำพวกนี้ทำให้พุทธศาสนาต่างจากศาสนาอื่นอย่างชัดเจน โดยจะเห็นได้จากในมหาปรินิพพานสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสแก่สุภัททปริพาชก ดังนี้ “สุภัททปริพาชกกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ สมณพราหมณ์เหล่าใดเป็นเจ้าหมู่ เป็นเจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มียศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนเป็นอันมากสมมติว่าเป็นคนดี คือ ปุณณกัสปะ มัคขลิโคสาละ อชิตเกสกะมัลละ ปุฏทกัจจายณะ สัญชัยเวลัฏฐบุตร นิครณฐนาฏบุตร สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมดตรัสรู้แล้ว ตามปัญญาของตน หรือทั้งหมดไม่ได้ตรัสรู้ หรือว่าบางพวกไม่ได้ตรัสรู้”. “อย่าเลยสุภัททะขอฉันท์หยุดไว้ก่อน”...พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนสุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาไม่ได้ในธรรมวินัยใด แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็หาไม่ได้ในธรรมวินัยนั้นสุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยใด แม้สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 หาได้ในธรรมวินัยนั้นสุภัททะ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ 8 หาได้ในธรรมวินัยนี้ สมณะที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 ก็มีอยู่ในธรรมวินัยนี้ ลัทธิอื่นๆ ว้างจากสมณผู้รู้ สุภัททะ ก็ภิกษุเหล่านี้ พึงอยู่โดยชอบโลกจะไม่พึงว่างจากพระอรหันต์ทั้งหลาย” (ที.ม. (ไทย) 13/318, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พุทธธรรมการดำเนินชีวิตสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน

พุทธธรรมสำหรับการอยู่ครองเรือน หมายถึง ธรรมสำหรับการครองชีวิตที่ดีของฆราวาส โดยที่ฆราวาส ผู้ที่มีเหย้ามีเรือน มีครอบครัว หรือที่เรียกว่า คฤหัสถ์ คือ ผู้ครองเรือนนั้นจะเป็นคนมีฐานะมั่นคง มีครอบครัวเป็นปึกแผ่น เป็นฝั่งเป็นฝามั่นคง มีความสุขตามวิสัยของชาวบ้านทั่วไป จะต้องรู้จักปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า รู้จักปลูกฝังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นในใจ ยึดถือปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ แต่ละประการมีความหมาย ในแนวปฏิบัติ ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก ผู้ครองเรือน มีความถูกต้อง ความดีงาม นิสยที่ดีงาม เป็นคุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2558: 113) คือ

1) สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน หมายถึง การดำรงมั่นในสัจจะ การมีความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง โดยจะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยึดถือไว้วางใจกัน กล่าวในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อตรงต่อคู่ชีวิตของตน ผู้ครองเรือนที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อกุศลของตัว มีความจริงใจต่อ คู่ครองไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก หรือประพฤตินอกใจคู่ครอง ดังนั้น ผู้อยู่ครองเรือนด้วยกันจำเป็นต้องมีความจริงใจต่อกันเป็นพื้นฐาน ต้องไม่ประพฤติตน เป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก ไม่คิดจะทรยศกันในทุกกรณี มีความซื่อสัตย์ต่อกันด้วยใจจริง

2) ทมะ รู้จักข่มจิตของตน คือ ฝึกตน หมายถึง การรู้จักฝึกฝนตนเอง บังคับควบคุมตนเองได้ หรือการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

3) ขันติ อุตทน หมายถึง ความอดทน มุ่งหน้าประกอบหน้าที่การงานด้วยความ ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ท้อถอย ขันติในที่นี้ มุ่งในแง่วิริยะ คือ เพียร อดทน ไม่หวั่นไหวย่อท้อต่ออุปสรรคแห่งชีวิต ความอดทนได้นี้เป็นเหตุให้เป็นคนกล้าทำงานและกล้าเสี่ยง ไม่หลบเลี่ยงงาน หรือไม่เป็น คนเกียจคร้าน เพราะผู้อดทนเสมอเท่านั้นจึงมักประสบความสำเร็จในทุกๆ เรื่อง ลักษณะของ ขันตินี้ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม”

4) จาคะ รู้จักเสียสละ หมายถึง การมีน้ำใจไม่หวงแหนของกินของใช้ต่างๆ แม้กับคู่ครองของตน ผู้ครองเรือนที่ดีจะต้องใจกว้าง มีความโอบอ้อมอารีวิเศษเพราะต่อคู่ครอง ต่อเพื่อน ตลอดจนญาติฯ ของ คู่ครองเสมอหน้ากัน เหมือนปฏิบัติต่อตัวเอง ต่อเพื่อน และญาติของตัวเอง

ฆราวาสธรรมนี้ หากกล่าวเป็นคำคล้องจองเพื่อให้จำง่ายว่า “จริงใจ ฝึกฝน ทนได้ ให้อภัย” เป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้อยู่ครองเรือน โดยเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการครอง ชีวิตคู่อยู่ร่วมกัน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลในตระกูลมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของ ผู้ครองเรือนมีความสุขร่มเย็นตามสมควรแก่ฆราวาสวิสัย ดังนั้น ผู้ครองเรือนจึงจำเป็นต้องตระหนักอยู่ เสมอและจำต้องสร้างสรรคให้เกิดขึ้นใน จิตใจตนเป็นประจำ

หลักพุทธธรรมการดำเนินชีวิตที่อยู่ดีกินดีมีสุข

การทำงานนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต เพราะช่วงเวลาของการทำงานในชีวิตนั้นมีอยู่มากมาย การทำงานให้สนุกและเป็นสุขขณะทำงานและทำอย่างไรให้คนที่ร่วมงานมีความสุขเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้บริหารในองค์กรควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง เพราะหากองค์กรใดมีบุคลากรที่มุ่งมั่นทำงานในองค์กรอย่างมีความสุขขององค์กรนั้นก็จะมีประสิทธิภาพ และสามารถเติบโตอย่างมั่นคง

ฉะนั้น หลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าเปรียบเสมือนใบไม้ในป่าใหญ่ หยิบใบไม้มากำมือเดียวก็เพียงพอแล้วสำหรับใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต หลักในการพิจารณาเลือกคำสอนพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการนั้นต้องเลือกมาให้เหมาะกับวิถีชีวิต และองค์กรโดยหลักเกี่ยวกับการปกครอง การบริหารองค์กรต่างๆ จะต้องใช้หลักพุทธธรรมเหล่านี้ ปาปนิกรธรรม 3 (ปาปนิกรังคะ หลักพ่อค้า องค์กรของพ่อค้า) คือ 1) จักขุมา ตาติ รู้จักสินค้า ดูของเป็นสามารถคำนวณราคา กะทุนเก่งกำไร แม่นยำ 2) วิจูโร จัดเจนธุรกิจ รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า 3) นิสสยสัมปโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย แต่ที่สำคัญเมื่อมีทรัพย์ก็ต้องแบ่งทรัพย์สินเป็นที่เรียกว่า การแบ่งทรัพย์เป็น 4 ส่วน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553: 155)

หลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรรเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1 ใช้จ่ายเลี้ยงตน 2.เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์ 3. ใช้ลงทุนประกอบการงาน 4. เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

สุขของคฤหัสถ์ หรือคหิสุข หรือ กามโกคิสุข 4 สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่ำเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือน ได้แก่ 1) อตติสุข (สุขเกิดจากความมั่งคั่งทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าตนมีทรัพย์ที่ได้มา ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบ 2) โภคสุข (สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์ 3) อนนสุข (สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าตนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร) 4) อนวัชชสุข (สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าตนมีความ ประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใครๆ ดิเตือนไม่ได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ บรรดาสุข 4 อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด

สำหรับคนที่ยังมีความเชื่อถือในสิ่งเหล่านี้ พระพุทธศาสนาสอนเปลี่ยนแปลงเพียงให้เลิก เช่น สรวงสังเวหาชีวิตบุญชายัญ หันมาบุญชายัญชนิดใหม่ คือ บริจาคทานและบำเพ็ญกุศลกรรมต่างๆ อุทิศไปให้แทน คือ มุ่งที่วิธีการอันจะช่วยให้สำเร็จประโยชน์ก่อน ส่วนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อถือ เป็นเรื่องของการแก้ไข ทางสติปัญญา ซึ่งประณีตขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง

หากจะให้มั่งคั่งทรัพย์สินมากมาย ที่เรียกว่า หัวใจเศรษฐี มี 4 (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 23 ข้อที่ 54: 340) คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจทำให้มั่งคั่งทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้เรียกว่า ธรรมที่เป็นไป เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน บางทีเรียกว่า “หัวใจ เศรษฐี” โดยมีคำย่อ คือ “อุ” “อา” “กะ” “สะ” คือ

1. อุภูฐานะสัมปทา (อุ) หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรรู้จักใช้ปัญญา ไตร่ตรองพิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จัก ดำเนินการด้านเศรษฐกิจทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา (อา)หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษาสามารถปกป้องคุ้มครองรักษา ทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่างๆ

3. กัลยาณมิตตตา (กะ)หมายถึงการรู้จักคบคนดีหรือมีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็น องค์ประกอบ สำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆ ในการงานทันต่อ เหตุการณ์ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์ของตนอย่างถูกต้องไม่ถูกมิตรชั่วชักจูงไป ในทางอบายมุข ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4. สมชีวิตา (สะ)หมายถึง ความเป็นอยู่พอดีหรือความเป็นอยู่สมดุล คือ เลี้ยงชีพแต่พอดี ไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ผิดเคืองให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

จะเห็นว่า พุทธธรรมดังกล่าวที่กล่าวข้างต้นนั้น ล้วนทำให้คนทั้งหลายในสังคมไทยหรือสังคม ร่วมสมัยในยุคเปลี่ยนแปลง นี้อยู่ด้วยกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข น่าเสียใจว่าสังคมไทยทุกวันนี้มีปัญหามาก สังเกตจากการเมืองที่มีปัญหาปัจจุบันเลือกนายกรัฐมนตรีไม่ได้ เพราะปัญหาใหญ่มาจาก ผู้นำนั้นๆ ไม่มี หลักธรรมในการดำเนินชีวิตในตนเองเพียงพอ จึงทำให้สังคมนั้นๆ เกิดการไม่เชื่อถือในบุคคลผู้นำนั้นๆ ทุกคนต้องมองจากจุดเริ่มต้นที่ตัวบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมและบุคคลที่อยู่ในสภาพที่แตกต่างกัน หลากหลายหน้าที่ อาชีพ ต่างก็ทำหน้าที่ของตนเองอาศัยหลักพุทธธรรมในการทำงานร่วมกันยังอาศัย แนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาเป็น ระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งส่งผลให้บุคคลในสังคมไทยถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน บางครั้งอาจจะมีแตกต่าง กันบางในด้านความคิดและการกระทำเป็นเหตุให้เกิดความสับสนในบุคคลหรือกลุ่มคนก็ได้ แต่ด้วยอาศัย หลักพุทธธรรมก็สามารถทำสิ่งต่างๆ ให้ลงตัวได้

หลักพุทธธรรมการดำเนินชีวิตในการอยู่ในสังคมร่วมสมัย

สังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัล ที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้นส่งผลต่อวิถีชีวิตตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัย แล้วการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันเทคโนโลยีและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้นั้น ต้องมีพัฒนาความรู้และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในโลกออนไลน์ เพื่อนำมาสู่การใช้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ต่อการเติบโตของสังคมโลกธุรกิจและบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลง ตลอดจนรูปแบบการทำงาน ทางภาคเอกชนและภาครัฐเปลี่ยนไป มีการปรับตัวเพื่อเป็นคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลรวมถึงการปรับเปลี่ยนความคิดให้เท่าทันอย่างสร้างสรรค์ ผสมผสานการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดนอกรอบอย่างสร้างสรรค์ ในฐานะคนไทยควรรักษาความเป็นตัวตนด้วยสติปัญญา ไม่เชื่อหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไรเหตุผล การแสดงเอกลักษณ์ของตนเองในเชิงเพื่อพัฒนาต่อยอด และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสังคมภายใต้ความแตกต่างทางความคิดจากคนอื่น ๆ แต่ยังคงเหลือพื้นที่ของตนเองเพื่อใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล

หลักพุทธธรรมเป็นแหล่งขุมทรัพย์ที่นักบริหารทั้งหลาย จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านแยกแยะผิดถูกชั่วดี ในการพัฒนาอุปนิสัยทั้งตนเองและผู้ใกล้ชิดเกี่ยวข้อง ในเชิงอุปการธรรม คือเป็นเครื่องช่วยในด้านต่างๆ เช่น การตัดสินใจ พลังในการทำงาน การครองใจคน ความสำเร็จของงาน และท้ายที่สุดยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิผลสูงยิ่งในการปลอบใจเมื่อพบความล้มเหลว และเตือนสติเมื่อประสบความสำเร็จ

พุทธศาสนาจะมีความทันสมัยและมีประโยชน์ที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์มากมาย แต่นักบริหารทั่วไปมักมองข้ามขุมทรัพย์เหล่านี้ ไม่ว่าจะด้วยความดูถูกดูแคลน ไม่สนใจ ไม่รู้จักจริง ท้อถอย กลัวความลำบากหรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาสามารถให้ประโยชน์แก่นักบริหารยุคสังคมร่วมสมัยที่ปราศจากอคติได้เป็นอย่างมากและถึงแม้ว่าจะต้องใช้ความพยายามอยู่บ้างก่อนที่จะได้รับประโยชน์ แต่ก็ไม่ได้มากไปกว่าความพยายามที่ผู้บริหารพึงใช้เป็นปกติอยู่แล้ว (อนุนมคฺล ศิริเวทิน, 2554: 111)

เราจะเห็นได้ว่าปัจจุบันสภาพสังคมเป็นสังคมร่วมสมัย ค่อนข้างเน้นในเรื่องของวัตถุมากกว่าการเอาใจใส่ในเรื่องของจิตใจหรือทางด้านจริยธรรม สังคมจึงขาดแนวยึดหรือหลักทางศาสนา จึงทำให้สังคมมีความยุ่งยาก และปั่นป่วน คนที่อยู่ในสังคมจึงขาดซึ่งจริยธรรมที่สำคัญในการใช้ชีวิตการมีศาสนาตามกฎหมายยังไม่สำคัญเท่ากับที่เราได้ตระหนักว่าเรานั้นมีแนวคิดหรือหลักยึดทางศาสนาในเรื่องใด เรื่องของศาสนามีหลายอย่างที่เป็นเรื่องสำคัญที่นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนา แก้ไขปัญหาเพื่อนำพาไปสู่การปฏิบัติตน หลักสังคัตถุ 4 จะเป็นหลักธรรมที่ตอบโจทย์ได้ดีในสังคมยุคนี้ เพาะเน้นการยึดเหนี่ยวใจคน ผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรีเต็มหัวใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 167) ดังคำสอนของสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งเป็นหลักสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติพันทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพุทธองค์เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์เป็นธรรมโอสถณานนอก ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์มีอานุภาพเกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณีมีความรักความปรารถนาดีต่อกันดังที่สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าตรัสไว้ในสังคหวัตถุสูตรว่า (อง จตุกก. (บาลี) 21/32/37, มหาจุฬาเตปิฎก, 2500) “ทานญจ เปยวชชญจ อตถจริยา จ ยา อิธสมานตตตา จ ฌเมสุ ตตถ ตตถ ยถารหิ การให้ทาน

การพูดจาไพเราะ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมทั้งหลายนั้นตามควร” ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ประกอบด้วยหลัก 4 ประการ (พรรณพิมล หล่อตระกูล, 2555: 10-15) คือ 1) ทาน คือ การให้ ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของการให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส 2) ปิยวาจา ได้แก่ การพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี ปิยวาจาทำได้ง่าย เพราะวาจานั้นมีในตัวเรา เพียงเรามีสติ มีเมตตาในใจก็สามารถพูดออกมา 3) อัตถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันในวงแคบ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวงกว้าง หลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนให้คนพัฒนาตน 4) สมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย การวางตนได้เหมาะสมความหมาย 2 ประการ คือ 1) วางตนได้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคม ตนอยู่ในฐานะอะไรก็วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่ และทำได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย 2) ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเสมอในสุขและทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ปัญหา และร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ขององค์กรคุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่บุคลากรในองค์กร และจำเป็นต้องมี พรหมวิหาร 4 ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่ 1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข 2) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป 4) อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง) อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน) ผู้ดำรงในพรหมวิหาร ย่อมช่วยเหลือมนุษย์สัตว์ทั้งหลายด้วยเมตตากรุณา และย่อมรักษา ธรรมไว้ได้ด้วยอุเบกขา ดังนั้น แม้จะมีกรุณาที่จะช่วยเหลือปวงสัตว์แต่ก็ต้องมีอุเบกขาด้วยที่จะมิให้เสียธรรม

นอกจากหลักพุทธธรรมดังกล่าวข้างต้น มนุษย์ที่อยู่ในสังคมประสบแต่ความทุกข์ ต้องการมีชีวิตที่หลุดพ้นความทุกข์ได้นั้น จึงขอเสนอขั้นตอนของวิธีการแก้ปัญหาทางพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมการใช้ปัญญาแก้ทุกข์ คือ อริยสัจ 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2533: 155)

ในพระพุทธศาสนาถือว่า การแก้ไขความทุกข์ได้เป็นจุดประสงค์อย่างสูงสุด ดังจะเห็นได้ว่า ทฤษฎีอริยสัจของจริงอย่างประเสริฐ 4 ประการนั้น เป็นทฤษฎีแก้ความทุกข์โดยตรงมิใช่ความคิดฝันหรือคาดคะเนเอา หากเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ชีวิตของพระองค์เองเป็นเดิมพันในการค้นคว้าทดลองจนได้ผลแล้ว ได้พ้นทุกข์จริงแล้ว จึงประกาศทฤษฎีนี้ออกมาพร้อมทั้งทรงชี้แจงว่า ตราบใดที่ยังมิได้ทรงรู้แจ้งเห็นจริงหรือปฏิบัติได้ผลเอง ในเรื่องนั้นๆ แล้ว พระองค์ก็ไม่ปฏิญาณพระองค์ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้อนัตตสัจจสัมโพธิญาณอีกหลักธรรมหนึ่งซึ่งเป็นพื้นฐานของชีวิตได้แก่ ศีล 5 นับว่า เป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเราหรือแม้แต่ประเทศที่มีการนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ศีล 5 นั้นถือเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สุด

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น พระพุทธเจ้าจึงทรงนำบทบัญญัติเหล่านี้มาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัท โดยเริ่มต้นจากอุบาสก อุบาสิกา นับว่าศีล 5 นั้นเป็นเรื่องง่ายที่ยากต่อการปฏิบัติในหมู่ชาวไทย อาจเป็นเพราะว่า คนไทยนั้นมีความคุ้นเคยกับการปฏิบัติ ในทางตรงกันข้ามกับศีล 5 ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ทำต่อเนื่องมาจนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ทำให้เมื่อมายึดถือศีล 5 ก็ไม่สามารถทำได้ทุกข้อหรืออาจทำไม่ได้เลย การประพฤติปฏิบัติตามศีล 5 นั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสามารถแบ่งการประพฤติปฏิบัติได้เป็น 5 ข้อที่สามารถจำแนกความเป็นมนุษย์และสัตว์ได้อย่างชัดเจนได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2558: 175) การจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพียงแต่เราต้องปฏิบัติตามหลักต่างๆ ของศีล 5 อย่างครบถ้วน เคร่งครัด และสม่ำเสมอแน่นอนว่า ยังไม่มีใครเป็นมนุษย์ที่ดีพร้อมไป 100% ไม่ต้องรีบร้อน ค่อยเริ่ม ค่อยๆ ไป ด้วยทุกอย่างก็จะลงตัวเอง

องค์ความรู้ที่ได้รับ

หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคมโดยให้คำแนะนำและแนวทางที่สามารถช่วยให้คนสามารถเผชิญกับปัญหาและความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีสติและสมดุลนี้คือหลายความเชื่อและแนวทางสำคัญในพุทธธรรมที่สามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น การรับประทานอาหารอย่างมีสติ ก็เป็นหนึ่งในหลักการสำคัญในพุทธธรรม คือ การทานอาหารอย่างมีสติและไม่มีการสะสม ช่วยให้เป็นคนมีความตื่นตัวและมีสมาธิในการดำเนินชีวิตและจัดการกับปัญหาในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปฏิบัติสมาธิ การปฏิบัติสมาธิเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้คนสร้างความสงบและสมดุลในใจ การสมาธิช่วยให้คนเรียนรู้ในด้านของการควบคุมอารมณ์และการสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ในสังคมอย่างสมดุล

การฝึกใจ การพัฒนาความเข้าใจและความเมตตาในการมองโลกและผู้อื่น การเห็นคุณค่าในทุกชีวิตและไม่ทำร้ายผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคม

การปฏิบัติคุณธรรม การทำสิ่งที่ถูกต้องและยุติธรรมต่อตนเองและผู้อื่น การเคารพสิทธิและความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นช่วยในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคม

การละเลยความทุกข์ พุทธธรรมสอนให้คนเรียนรู้วิธีที่จะไม่ติดตามความทุกข์อย่างไม่จำเป็น การยอมรับความผิดพลาดและการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหา

การให้ทาน การให้ความรักและความสงบในชีวิตของผู้อื่น การช่วยเหลือผู้ที่ต้องการได้เป็นส่วนสำคัญของพุทธธรรม

พุทธธรรมสอนให้คนรับผิดชอบต่อความสุขและความสมดุลในชีวิตของตนเอง การไม่พึ่งพาความสุขจากตัวคนอื่นเป็นสิ่งสำคัญ

การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมสามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคมโดยทำให้คนมีความสงบและมีสมาธิในการจัดการกับความทุกข์และปัญหาต่างๆ อย่างมีสติและมีความเป็นสำคัญในการสร้างสังคม

สรุป

พุทธธรรมอันเป็นแก่นสารของพระพุทธศาสนายังเป็นที่สามารถ ควบคุมการดำเนินชีวิตของผู้คนให้รู้จักปรับตัวปรับใจให้อยู่อย่างมีสติและปัญญา ซึ่งจะนำตนให้รอดพ้นจากสิ่งเลวร้ายในชีวิต โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันหลักพุทธธรรมยังมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่ความคิด

และพฤติกรรมที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธธรรมให้มากที่สุด เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและเผชิญหน้ากับทุกสิ่งที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน นับตั้งแต่ เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ในชีวิตประจำวัน การทำมาหากิน การศึกษาเล่าเรียน การต่อสู้กับธรรมชาติดินฟ้า อากาศจนถึงสิ่งที่ยิ่งใหญ่ คือ ความแก่ ความเจ็บ และความตาย เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่ปรากฏแก่สัตว์โลกด้วยกันทั้งหมด

หากเราทุกคนจะอยู่ในสังคมได้มีความสุขต้องเป็นผู้รู้จักแบ่งปัน การแบ่งความสุขให้แก่คนอื่น พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า เนกาสี ลภเต สุขัง การบริโภคคนเดียวไม่มีความสุข การทำให้ตนมีความสุขคนเดียวไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง การแบ่งความสุขให้คนอื่นเสวยสุขด้วยจึงเป็นความสุขที่แท้จริง นอกจากนี้การให้เป็นการลดกิเลส คือ ความโลภให้น้อยลง เมื่อกิเลสคือความโลภน้อยลง ความทุกข์ในก็ลดลง ปัญหาชีวิตก็จะลดลง มีปัญหาชีวิตน้อยลง ความสุขก็จะเกิดขึ้น เราควรให้อภัยซึ่งกันและกัน คนชู้โกรธ ชู้ใจฉาริชยา ชอบมองคนอื่นในแง่ร้าย มองไม่เห็นคุณงามความดีของคนอื่น การเจริญจิตภาวนา ปฏิบัติธรรมกรรมฐาน หรือการฝึกสมาธิเป็นประจำจะได้รับผลทำให้สติปัญญาไม่หลงไม่สับสนง่าย อยากทราบเรื่องอะไรระลึกได้เสมอที่สำคัญ คือ เราเป็นคนรู้ตัวอยู่เสมอว่าเรากำลังทำอะไร ต่อมาเกิดสมาธิมีความตั้งใจแน่วแน่ในสิ่งที่กำลังทำอยู่แล้วเกิดปัญญาสามารถแก้ปัญหาชีวิตด้วยหลักพุทธธรรมะ คือ แก้ด้วยหลักศีล แก้ด้วยหลักสมาธิ แก้ด้วยหลักปัญญาก็สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างได้แน่นอน

เอกสารอ้างอิง

ความรู้ด้านหลักพุทธธรรม ตอนที่ 2. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://marin222.wordpress.com> [20 มกราคม 2566].

ธณณ สมหวัง. (2543). *พุทธธรรม: คู่มือมนุษยศตวรรษที่ 21*. หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับประจำวันวันที่ 11 มกราคม 2543.

พรรณพิมล หล่อตระกูล, พญ. (2555). *บทความสุขภาพจิต*. กรุงเทพฯ: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2553). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพฯ: ผลิธัมมิโนเครือสำนักพิมพ์เพ็ชร์แอนดโฮม.

พุทธธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/> [16 สิงหาคม 2566].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุภาคย์ อินทองคง. (2550). *การใช้หลักพุทธธรรมนำการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาพองค์กรวม*. ศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาคใต้ (ศรช.).

อนุนมคณ ศิริเวทิน. (2554). *หลักศาสนากับการบริหารงานยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: จงลักษณ์การพิมพ์.

